

Uitvoeringsprogramma Duurzaamheid 2016 – 2018

Inhoud

Inleiding	4
1 Ruimtelijke kwaliteit	5
1.1.Groenblauwe leefomgeving	5
1.1.1 Biodiversiteit en gezonde ecosystemen	5
1.1.2 Klimaat: mitigatie en adaptatie	7
1.2 Hemelwaterberging.....	9
1.3 Ruimtelijke ordening	10
1.4 Externe Veiligheid.....	10
1.5 Bodemkwaliteit	11
1.5.1 Spoedlocaties	11
1.5.2 Geschikt maken voor gewenste bestemming	11
1.5.3 Voorkomen en saneren van nieuwe gevallen van bodemverontreiniging	11
1.6 Geluidhinder	13
1.6.1 Geluidkwaliteit	13
1.6.2 Sanering verkeerslawaaï.....	13
2. Duurzame gemeente	15
2.1 Klimaat.....	15
2.2 Milieubarometer	16
2.3 Mobiliteitsmanagement	17
2.4 Interne afvalhuishouding	19
2.5 Duurzaamheidscommunicatie.....	20
2.6 Duurzaam inkopen	22
2.7 Gemeentelijke gebouwen en openbare verlichting.....	23
3. Duurzame inwoners	24
3.1 Energiebesparing.....	24
3.2 Hernieuwbare energie.....	27
3.3 Duurzame mobiliteit.....	28

3.4 Afvalinzameling	29
3.5 Stimuleringsregeling Duurzaamheid	30
3.6 Burgerinitiatieven.....	31
3.7 Evenementen	32
4. Duurzame ondernemers.....	33
4.1 Maatschappelijk verantwoord ondernemen	33
5 Financieel kader.....	35

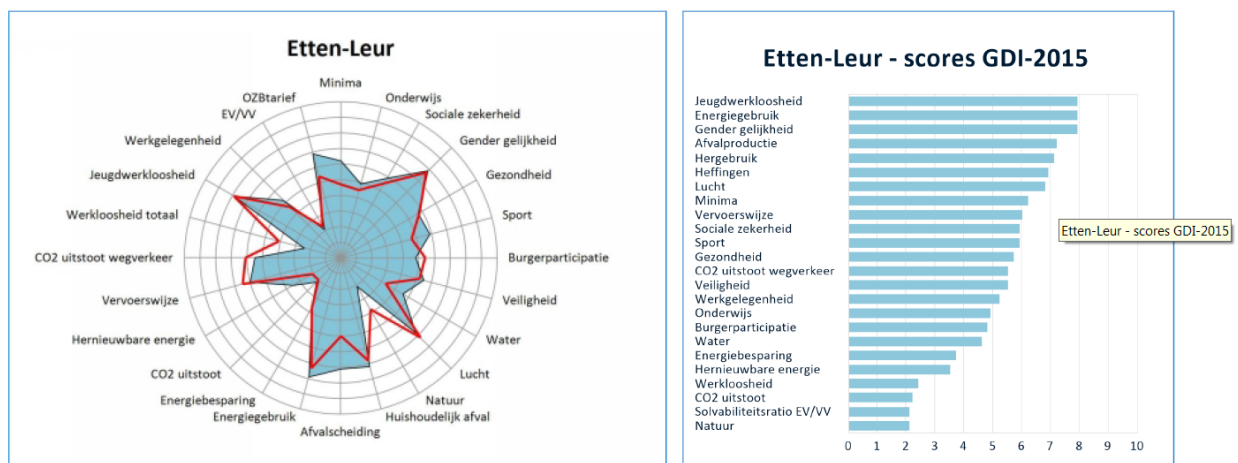
Inleiding

In 2015 zijn de milieu- en duurzaamheidsambities van de gemeente Etten-Leur, die in de Milieuvisie 2010-2020 zijn vastgelegd, tegen het licht gehouden in een tussentijdse evaluatie. Hier zijn nieuwe tussendoelstellingen voor 2018 uit voortgekomen. De doelstellingen zijn niet alleen van belang voor het behalen van de lokale ambities, maar ook voor het voldoen aan de regionale en landelijk geldende afspraken, zoals de Verklaring van Dussen, het SER Energieakkoord en de Klimaatverklaring.

In dit uitvoeringsprogramma zijn de projecten tot 2018 vastgelegd waarmee naar de tussendoelstellingen wordt toegewerkt. Hierbij wordt per project het beoogde resultaat voor 2018 weergegeven. De stand van zaken wordt in dit document niet genoemd, omdat deze al in de tussentijdse evaluatie van de Milieuvisie 2010-2020 en het Jaarverslag Duurzaamheid 2015 zijn vastgelegd.

Dit uitvoeringsprogramma richt zich met name op de milieuonderwerpen van duurzaamheid ('Planet'). Tegelijkertijd vinden er in de organisatie ook ontwikkelingen plaats op sociaal-economisch gebied ('People' en 'Profit'). Deze drie pijlers zijn onlosmakelijk met elkaar verbonden en versterken elkaar. In een duurzame samenleving – en in een duurzame organisatie – is er aandacht voor alle drie de pijlers en zijn deze met elkaar in balans. Dit principe wordt weergegeven in de Gemeentelijke Duurzaamheidsindex (Figuur 1). Iedere pijler wordt vertegenwoordigd door een aantal indicatoren. Hoe voller het web, hoe beter de verschillende indicatoren geborgd zijn en hoe duurzamer de gemeente.

Figuur 1 Gemeentelijke Duurzaamheidsindex 2015 (GDI) van Etten-Leur

Toelichting op het spinnenweb: het midden van het web, een score 0, geeft aan: niet duurzaam; de buitenste cirkel, een score 10, geeft aan: duurzaam. Hoe voller het web, hoe duurzamer uw gemeente is. De scores van uw eigen gemeente zijn blauw; de gemiddelde scores van alle 393 gemeenten worden weergegeven door de rode lijn.

Hoewel in dit uitvoeringsprogramma de taken breed zijn vastgelegd, zijn zij aan actualiteit onderhevig en kunnen zij in de toekomst veranderen. Wellicht is het nodig ambities en acties in de toekomst bij te stellen of aan te scherpen, om ze af te stemmen op wat er nodig is en op de innovaties die plaatsvinden.

1 Ruimtelijke kwaliteit

1.1. Groenblauwe leefomgeving

1.1.1 Biodiversiteit en gezonde ecosystemen

Diversiteit en verbinding

Een diverse groenblauwe leefomgeving ondersteunt het welzijn van zowel mens als dier.

Voor veerkrachtige ecosystemen is diversiteit van flora, fauna en biotopen van belang. Voor mensen vormt biodiversiteit een bron van schoonheid. Behalve de verhoogde esthetische waarde van de omgeving, ondersteunt een diverse groenblauwe leefomgeving de fysieke en mentale gezondheid. Het zorgt voor stressreductie en nodigt mensen uit om naar buiten te gaan en te bewegen en recreëren. Ook worden halfopen groene ruimtes, met hoogtevariatie in de begroeiing, als veilig en prettig ervaren. Fuller et al. (2007) onderschrijven dat het aantal positieve psychologische effecten van een groene omgeving toeneemt naarmate de biodiversiteit ervan toeneemt¹. Verder kan betrokkenheid bij de natuur het duurzaam handelen van mensen ondersteunen, vooral wanneer bewustwording en waardering worden verhoogd door educatie en recreatie.

Naast diversiteit zijn stedelijke en buitenstedelijke groene 'stapstenen' belangrijk. Deze bieden voedsel, schuil- en nestelplaatsen en mogelijkheden voor migratie. Ook door groen met elkaar te verbinden wordt het leefgebied van soorten vergroot en daardoor het ecosysteem versterkt. In de stedelijke omgeving is hier de rol voor 'stadsnatuur' weggelegd. Hierbij hoort het openbaar groen, zoals parken en plantsoenen, maar ook particuliere tuinen, geveltuinen en groene daken. In het buitengebied liggen er kansen voor bermbeheer, agrarisch natuurbeheer en de verbinding van natuurgebieden.

Om habitatten met elkaar te verbinden worden in samenwerking met de provincie Noord-Brabant en waterschap Brabantse Delta ecologische verbindingzones ontwikkeld en versterkt. Dit project loopt door tot 2027. Ook de werkzaamheden aan de binnenstedelijke groenstructuur worden voortgezet.

Groenbeheer

In de nota 'Beheren op Niveau' (2011) is ecologisch groenbeheer als voorwaarde vastgelegd. Ecologisch groenbeheer wordt toegepast bij een aantal gebieden, zoals de bermen in het buitengebied, het Koninginnebos en de Oude Leemput. Voor al het openbaar groen geldt dat de Flora- en faunawet in acht wordt gehouden. Dit dient verder te worden versterkt in de praktijkuitvoering. Beter inzicht in de kwetsbare en beschermde soorten en op welke locaties deze zich bevinden draagt hieraan bij. Onderzocht moet worden welke drempels er precies zijn en welke oplossingen hiervoor gevonden kunnen worden. Bijvoorbeeld verdere samenwerking met IVN Etten-

---

¹ Fuller et al. (2007) 'Psychological benefits of greenspace increase with biodiversity', *Biology Letters* 3, pag. 390-394.

Leur, borging in de werkprocessen door middel van een gedragscode Flora- en faunawet of een abonnement op het Natuurloket.

Versobering van het groenonderhoud mag niet zondermeer leiden tot een structurele vermindering van de soortenvariatie, aangezien dat nadelig is voor de biodiversiteit en de vatbaarheid van soorten voor ziekten en plagen kan vergroten. Wel is het groenbeheer gebaat bij een efficiënt beheer- en inrichtingsplan. Zoals vastgelegd in de Groenbeleidsnota, staat hierbij de juiste soort op de juiste plaats met de juiste omstandigheden. Een lager aantal bomen (=lagere kosten) kan soms gunstiger zijn op de lange termijn, omdat deze de ruimte hebben om zich tot volwassen boom te ontwikkelen. Ook dit bevordert de natuurkwaliteit en de natuurbeleving.

Agrarisch gebied

Biologische landbouw, permacultuur en kringlooplandbouw zullen worden gestimuleerd in samenwerking met de ZLTO en andere lokale organisaties. Er wordt daarbij gestuurd op maatregelen als het vermijden van het gebruik van biociden (met name de groep neonicotinoïden, die erg schadelijk zijn voor de biodiversiteit en de volksgezondheid), op aangepast maaibeheer (waardoor schuilplaatsen en voedsel niet in één klap verdwijnen) en groenbemesting (dat goed is voor het bodemleven, schuilplaatsen biedt voor kleine dieren en bodem- en luchtvervuiling opneemt). Dit onderdeel maakt deel uit van het stimuleren van maatschappelijk verantwoord ondernemen zoals genoemd in Hoofdstuk 4.

Ter ondersteuning van de biodiversiteit in het buitengebied wordt samen met agrariërs aan natuurbeheer en –ontwikkeling gewerkt op de landbouwarealen met behulp van de subsidieregeling Groen Blauw Stimuleringskader. Hierbij gaat het met name om het toevoegen en beheren van natuurlijke landschapselementen, zoals knotwilgen, houtwallen en bloemrijke akkerranden.

Zowel boeren als particuliere grondeigenaren zullen worden geadviseerd over beschikbare subsidieregelingen voor (agrarisch) natuurbeheer en landschapsbeheer, zoals de regelingen Subsidie Natuur en Landschap (SNL) en Subsidie Natuurbeheer (SN).

Waterkwaliteit

Om gezonde ecosystemen met schoon oppervlaktewater te creëren, zal er bij waterwegen aandacht worden besteed aan de verbetering van de ecologische inrichting en de chemische waterkwaliteit. De uitvoering van de natte ecologische verbindingzones wordt de komende jaren voortgezet.

In samenwerking met de agrarische sector worden de werkzaamheden voor het Groen Blauw Stimuleringskader voortgezet om vermesting, verdroging en vervuiling van het oppervlaktewater te voorkomen en de biodiversiteit in aangrenzende waterlopen te bevorderen. Met deze aanpak wordt zowel de chemische als de biologische waterkwaliteit gediend.

Biodiversiteitsmonitor

Om te kunnen bepalen of de toestand van de biodiversiteit verbetert, wordt een manier gezocht om deze te kunnen monitoren. Hierbij kan bijvoorbeeld aansluiting gezocht worden bij de tellingen die door IVN Etten-Leur worden uitgevoerd of bij de monitor van het Natuurloket.

1.1.2 Klimaat: mitigatie en adaptatie

Warmteregulatie en waterretentie

Een groene leefomgeving is essentieel voor de klimaatbestendige stad. Naast de eerder genoemde positieve effecten, zijn warmteregulatie en waterretentie belangrijke voordelen van groenblauwe elementen. Zo hebben de natte ecologische verbindingzones de nevenfunctie van waterberging en bieden bomen verkoeling in de straten.

Verharding voorkomt dat hemelwater goed de bodem in kan zakken, waar het weg kan stromen naar het grondwater en opgenomen wordt door beplanting. Een hevig 'versteende' omgeving zorgt daarmee voor wateroverlast bij hevige regenval en overbelasting van het riool. Daarnaast verergert het hittestress in de zomer, omdat de warmte door de verharding wordt vastgehouden. Ten behoeve van warmteregulatie en waterretentie moet 'verstening' worden voorkomen.

Er zal worden samengewerkt met lokale organisaties, zoals IVN Etten-Leur, het Bijengilde Etten-Leur, ZLTO Etten-Leur en Volkstuinvereniging Etten-Leur (VVEL) en lokale ondernemers (tuincentra e.d.) om een groene leefomgeving te bevorderen. Groene tuinen, wanden en daken, geveltuinen, boomspiegels etc. houden water vast, bieden verkoeling, ondersteunen de biodiversiteit en verhogen de esthetische waarde van de leefomgeving. Deze maatregelen zullen worden gestimuleerd bij zowel particulieren als bedrijven. Voorlichting over deze maatregelen wordt opgenomen in de natuur- en milieueducatie (NME) en de externe duurzaamheidscommunicatie.

Groene longen

Openbaar groen heeft vele functies, waaronder die van CO₂ opslag. De geabsorbeerde CO₂ wordt omgezet in biomassa. Ook zuiveren planten de lucht van andere vervuiling, zoals stikstofoxiden, vluchtige organische stoffen, benzeen, formaldehyde etc.. Deze schadelijke stoffen komen onder andere vrij bij industriële uitstoot en bij uitlaatgassen van verkeer. Per plantensoort verschilt het welke stoffen in welke mate worden opgenomen. Mossen en naaldbomen vangen bijvoorbeeld fijn stof goed af. Door beplanting slim in te zetten kan er lokaal extra lucht gezuiverd worden. Het openbaar en particulier groen is daarom belangrijk voor de groene longen van Etten-Leur.

Beoogd resultaat Groenblauwe Leefomgeving

Er wordt samengewerkt met inwoners, lokale organisaties en ondernemers om stadsnatuur en agrarisch landschaps- en natuurbeheer te bevorderen.

De status van biodiversiteit in Etten-Leur is in kaart gebracht en de voortgang wordt geregistreerd.

De gemiddelde STOWA –score van het oppervlaktewater bedraagt minimaal 3,5 (matig/voldoende).

De Ecologische Kwaliteitsratio van het oppervlaktewater scoort gemiddeld minimaal klasse 3 (matig, score 0.4-0.6).

Het openbaar groen, de flora- en faunastroken en natuurgebieden worden met oog voor flora en fauna beheerd en staan voor 60% met elkaar in verbinding.

75% van de ecologische verbindingzones is gerealiseerd (23.818 m).

Projecten

Stadsnatuur.

Ecologisch en Divers Groenbeheer.

Agrarisch natuur- en landschapsbeheer.

Ecologische verbindingzones.

Monitor Biodiversiteit.

Uren:

Regulier

1.2 Hemelwaterberging

Door klimaatverandering worden weersomstandigheden extremer. Perioden van hevige regenval en van hitte en droogte zullen vaker voorkomen. Dit vraagt om goede mogelijkheden voor waterberging en de opslag van het water voor gebruik in tijden van droogte.

De afvoercapaciteit van de riolering wordt vergroot middels het project 'Operatie Water Weg', dat al enkele jaren loopt. Omdat er op de meeste plekken in Etten-Leur wordt gewerkt met norm 'bui 09' in plaats van de meer gebruikelijke 'bui 07', is de riolering beter bestand tegen hevige regenval. De werkzaamheden zijn in de eindfase en worden de komende jaren afgerond. Ook de natte ecologische verbindingzones zijn een natuurlijke vorm van waterberging.

Het opvangen van hemelwater voor later gebruik (bijvoorbeeld het doorspoelen van de wc's of bewatering van planten) draagt tevens bij aan zuinig drinkwatergebruik. Voor slim gebruik van hemelwater is een rol weggelegd in educatie en communicatie. Ook is het een onderdeel van het project Stadsnatuur (zie paragraaf 1.1), vanwege de toepassing van maatregelen als groene daken, geveltuintjes en regentonnen.

Slimme opvang en/of afvoer van hemelwater speelt ook een rol bij de ongelijke spreiding van het water binnen de gemeente. De noordelijke helft van Etten-Leur kenmerkt zich namelijk als nat gebied, terwijl de zuidelijke helft droge gronden heeft. Door extremere weersomstandigheden kan deze ongelijke verdeling zich in de toekomst gaan verergeren. Indien nodig kan hierop worden ingespeeld door bovenstroomse waterretentie in te zetten als onderdeel van de natte ecologische verbindingzones.

Beoogd resultaat Hemelwaterberging

Wateroverlast komt in Etten-Leur nauwelijks voor, zelfs bij hevige buien van type 07-09.

Hemelwater wordt efficiënt ingezet voor doeleinden waarmee drinkwater kan worden vervangen.

Projecten

Operatie Water Weg.

Uren:

Regulier

1.3 Ruimtelijke ordening

Nauwe samenwerking op gebied van duurzaamheid en ruimtelijke ordening is essentieel voor een duurzame ruimtelijke ontwikkeling. De implementatie van de Ladder van Duurzame Verstedelijking is hier onderdeel van.

De Omgevingswet, die naar verwachting in 2018 in werking zal treden, zet juist in op een samenhangende, integrale beleidsbenadering van de fysieke omgeving. Wat er precies allemaal gaat veranderen is nu nog niet bekend, van belang is wel om deze ontwikkelingen te volgen en hierop in te spelen. Duurzaamheid zal de komende jaren een steeds belangrijkere plaats gaan innemen. De milieuregelgeving zal worden gewijzigd, er zal meer ruimte komen voor de lokale overheid om milieukwaliteitswaarden voor een gebied in te vullen.

Ook in de Omgevingsvisie, die nu voorbereid wordt, dient duurzame ruimtelijke ontwikkeling goed geborgd te worden.

Beoogd resultaat Ruimtelijke Ordening

De doelstelling 'zuinig en zorgvuldig ruimtegebruik' blijft gehandhaafd. Er is blijvende aandacht voor landschapskwaliteit in de regio.

Projecten

Omgevingsvisie 2018.

Uren:

Regulier.

1.4 Externe Veiligheid

De uitgangspunten zijn vastgelegd in de Beleidsvisie Externe Veiligheid uit 2008 en zijn nog steeds actueel. Bij ruimtelijke ontwikkelingen en in vergunningverlening wordt met deze uitgangspunten rekening gehouden. Er hoeven geen nieuwe acties te worden opgepakt.

1.5 Bodemkwaliteit

Op het gebied van bodemkwaliteit worden drie doelstellingen onderscheiden:

1. Spoedeisende gevallen van bodemverontreiniging worden gesaneerd;
2. De kwaliteit van de bodem belemmert geen functies die volgens de bestemming ter plaatse mogelijk zouden moeten zijn;
3. Er ontstaan geen nieuwe gevallen van bodemverontreiniging.

1.5.1 Spoedlocaties

In Etten-Leur zijn verschillende gevallen van ernstige bodemverontreiniging aanwezig. In een aantal gevallen is er sprake van gevaar voor de volksgezondheid of risico voor verspreiding en zullen de saneringen op korte termijn moeten worden uitgevoerd. De eigenaren van de verontreinigingen zijn daarvoor verantwoordelijk.

Locatie	Eigenaar	Spoedcriterium	Opmerkingen
Markt 81-83	Van Son	Humaan	In behandeling bij provincie N.Br.
Bisschopsmolenstraat 138	Fam. Foeselek	Humaan	In behandeling bij provincie N.Br.
Vosdonk-Noord	Verschillende bedrijven en gemeente	Verspreiding	Gemeente eigenaar bronnen C1 en C2 (gedeeltelijk). Sanering in voorbereiding
Keen	Gemeente	Verspreiding	Sanering in afrondende fase
Achtervang	Rodas/gemeente	Verspreiding	Saneren in overleg met Rodas

1.5.2 Geschikt maken voor gewenste bestemming

Een aantal gevallen van ernstige bodemverontreiniging vereist geen spoedeisende sanering. In die gevallen wordt alleen gesaneerd wanneer de verontreiniging het gebruik van de locatie in de weg staat. In een aantal gevallen is in beschikkingen opgenomen dat moet worden gesaneerd zodra een verontreiniging bereikbaar wordt vanwege sloop van een pand.

Locatie	Eigenaar	Bestemming	Opmerkingen
Oude Kerkstraat 18-20	Gemeente	Industrie	Sanering in voorbereiding
Brabantlaan 48 e.o.	Gemeente	Wonen	Niet saneren, nog formeel laten vastleggen

1.5.3 Voorkomen en saneren van nieuwe gevallen van bodemverontreiniging

Artikel 1.1a van de Wet milieubeheer regelt de algemene zorgplicht voor het milieu. Het Activiteitenbesluit milieubeheer en milieuvergunningen vullen dat verder in en stellen waar nodig regels t.a.v. het omgaan met bodembedreigende stoffen. In het geval er onverhoopt toch nieuwe bodemverontreiniging ontstaat verplicht artikel 13 van de Wet bodembescherming alle maatregelen te nemen die redelijkerwijs kunnen worden geveerd om de verontreiniging zoveel mogelijk ongedaan te maken.

Het toezien op goede vergunningen, bodembeschermende voorzieningen en het handhaven van de zorgplicht uit de Wet bodembescherming wordt uitgevoerd door de OMWB.

Beoogd resultaat Bodemkwaliteit

80% van de spoedeisende situaties is gesaneerd en de overige gevallen zijn beheerst.

De bodem is geschikt voor de gewenste ruimtelijke functie op de betreffende locatie.

Projecten

Markt 81-83.

Bisschopsmolenstraat 138.

Vosdonk-Noord brongebieden.

Vosdonk-Noord integraal.

Oude Kerkstraat 18-20.

Brabantlaan e.o.

Achtervang.

Keen.

Uren:

Regulier

1.6 Geluidhinder

1.6.1 Geluidkwaliteit

Geluidhinder wordt voorkomen door middel van zonering en het in acht houden van drempelwaarden. In 2008 en 2013 is de geluidkwaliteit in de gemeente in beeld gebracht met een geluidkwaliteitskaart. Om de kwaliteit in de gemeente te bewaken en voortgang te monitoren, wordt in 2018 weer een geluidkwaliteitskaart opgesteld.

Uit de geluidkwaliteitskaart van 2013 blijkt dat het industrielawaai in Etten-Leur onder controle is. Er zijn geen woningen die hier geluidhinder van ondervinden. De zonebewaking bij bedrijventerreinen wordt met behoud van de doelstellingen voortgezet.

Bij autowegen wordt er rekening gehouden met de maximale voorkeurswaarde van 48 dB (Lden) voor gevelbelasting. Met name de toename van verkeersdruk kan leiden tot onvoorziene stijging van de geluidbelasting. Bij de reconstructie van wegen of de vernieuwing van het wegdek wordt daarom ook de geluidbelasting in acht genomen. In situaties waarbij de voorkeurswaarde van 48 dB (Lden) wordt overschreden, wordt er rekening gehouden met manieren om deze zoveel mogelijk tot de voorkeurswaarde terug te brengen. Dit kan door middel van bronmaatregelen (wegdek) of verkeerskundige maatregelen (snelheid etc.) De geluidbelasting mag de drempelwaarde van 63 dB (Lden) voor gevelbelasting niet overschrijden.

1.6.2 Sanering verkeerslawaaai

Er wordt een saneringsprogramma opgesteld voor de sanering van woningen met een te hoge gevelbelasting door wegverkeerslawaaai. Voor het binnenniveau wordt een maximale waarde gehanteerd van 43 dB (Lden) in de geluidgevoelige ruimtes.

Aan de geluidsanering van het spoorweglawaaai wordt sturing gegeven in samenwerking met ProRail en Movares.

Beoogd resultaat Geluidhinder

Minimaal 40 woningen met een gevelbelasting van >63 dB (Lden) zijn gesaneerd.

Er zijn geen nieuwe situaties van ernstige geluidhinder (>63 dB Lden gevelbelasting) ontstaan.

Minimaal 70% van de woningen in Etten-Leur voldoet aan de drempelwaarde van 48 dB (Lden) voor gevelbelasting.

Projecten

Geluidskwaliteitskaart 2018.

Saneringsprogramma Wegverkeerslawaai.

Uren:

Regulier + 30

2. Duurzame gemeente

2.1 Klimaat

Klimaatneutrale gemeente

Met de ondertekening van het Energieakkoord heeft de gemeente Etten-Leur zich voorgenomen in 2020 een CO₂ reductie te behalen van 20% t.o.v. 2010. De tussendoelstelling voor 2018 is gesteld op 18%. Dat betekent voor Etten-Leur een reductie op de totale uitstoot van 78.987 ton per jaar, tot een niveau van 359.829 ton per jaar.

Met de ondertekening van de Klimaatverklaring in 2015 heeft Etten-Leur zich uitgesproken voor een klimaatneutrale gemeente. De doelstelling is om in 2030 een klimaatneutrale organisatie te bereiken en een algehele klimaatneutrale gemeente in 2050. Dit betekent vooral dat er ingezet moet worden op CO₂ reductie bij de sectoren verkeer, industrie en energie. Om te kunnen realiseren dat de gemeente volledig klimaatneutraal wordt, eerst als organisatie en dan als gehele gemeente, is een plan nodig: een routekaart met tussenstappen en tussendoelstellingen. Met dit plan kunnen verdere maatregelen worden vastgelegd, waarmee serieuze actie wordt ondernomen om de CO₂ uitstoot aan banden te leggen.

Beoogd resultaat Klimaat

Routekaart Klimaatneutrale Gemeente 2030 & 2050.

Reductie van 18% op totale CO₂ uitstoot binnen de gemeente in 2018.

Projecten

Klimaatneutrale Gemeente.

Uren:

Regulier

2.2 Milieubarometer

Vanaf 2015 kan de milieubelasting van de organisatie jaarlijks met de Milieubarometer bijgehouden worden. Om duurzaamheid structureel in de organisatie en het handelen in te kunnen bedden moet er eerst duidelijk zijn welke verbeterpunten er zijn. Om de voortgang te meten wordt de Milieubarometer jaarlijks ingevuld en geanalyseerd.

Bij de Milieubarometer van 2014 berusten enkele gegevens deels op inschattingen, omdat niet alle informatie destijds beschikbaar was. Om tot een correct en volledig beeld te komen, moet voor de komende jaren de eventueel ontbrekende informatie onderzocht worden. Bij het onderdeel 'woonwerkverkeer' is dit bijvoorbeeld het geval en zal er een werknemersenquête gehouden worden om te bepalen met welke vervoersmiddelen men naar kantoor komt.

De geadviseerde maatregelen die uit de Milieubarometer voortvloeien worden onderzocht op haalbaarheid en effectiviteit.

Beoogd resultaat Milieubarometer

De milieubelasting van de gemeentelijke organisatie is in beeld gebracht en de voortgang wordt jaarlijks gemonitord.

Projecten

Milieubarometer Intern.

Uren:

40

2.3 Mobiliteitsmanagement

Er zal een bedrijfsplan worden opgesteld voor het mobiliteitsmanagement van het woon-werk- en zakelijk verkeer en de gemeentelijke voertuigen. Fietsgebruik, openbaar vervoer en schone auto's (elektrisch/plug-in hybride/waterstof/groen gas etc.) zullen worden gestimuleerd. Schoon zakelijk verkeer binnen Etten-Leur kan mogelijk worden gemaakt door middel van dienstfietsen, elektrische scooters en elektrische/plug-in hybride dienstauto's. Ook wordt bezien of er mogelijkheden zijn voor goedkope leaseconstructies van elektrische voertuigen voor werknemers. Dit is vooral nuttig voor medewerkers die veel dienstreizen moeten maken met hun privé-auto, zoals de aansturing van de buitendienst van de afdeling Beheer en Realisatie en de toezichthouders van Gebiedsontwikkeling. Deze maatregel biedt een oplossing voor de milieubelasting van zowel het woon-werkverkeer als het zakelijk verkeer van de gemeentelijke organisatie.

Het verduurzamen van het wagenpark van de gemeentelijke organisatie is een opgave voor de middellange termijn (in ieder geval de komende tien jaar). Fossiele brandstoffen worden zoveel mogelijk gemeden bij nieuwe aanbestedingen. Bij natuurlijke momenten voor vervanging is elektrisch het uitgangspunt. Indien dit onmogelijk blijkt, dan zijn voertuigen met de hoogst mogelijk euronormen het uitgangspunt. Gezien de hogere investeringskosten van dergelijke voertuigen, zal het investeringsprogramma hierop aangepast moeten worden. Daar staat tegenover dat met name elektrische voertuigen goedkoper zijn in gebruik en onderhoud dan brandstofvoertuigen.

Een andere optie voor het verduurzamen van het gemeentelijke wagenpark is het aanbesteden van schone mobiliteit als dienst in plaats van voertuigen als product. Deze mogelijkheid dient ook onderzocht te worden wanneer natuurlijke momenten zich aandienen.

Het is wenselijk dat werknemers en bezoekers van de gemeente Etten-Leur, die met een elektrisch voertuig naar het Stadskantoor komen, de mogelijkheid hebben om het voertuig nabij het pand op te laden als dat nodig is. Daarom zal de parkeerplaats en/of parkeergarage bij het Stadskantoor worden voorzien van laadpunten voor elektrische auto's. Daarbij moet indien nodig ook worden gedacht aan afspraken over het rouleren van de auto's, zodat er optimaal van de laadpalen gebruik kan worden gemaakt. In de overeenkomst met Allego is het Stadskantoor aangewezen als voorkeurslocatie met hoge prioriteit. Dit betekent dat een laadpaal op deze locatie op korte termijn gerealiseerd zal worden. De laadbehoefte zal de komende jaren geëvalueerd worden.

Beoogd resultaat Mobiliteitsmanagement

De milieubelasting van het gemeentelijk wagenpark neemt geleidelijk verder af.

De milieubelasting van het gemeentelijk zakelijk en woon-werkverkeer is afgenomen met 5% t.o.v. 2015.

Projecten

Verduurzaming Gemeentelijk Wagenpark.

Bedrijfsplan Mobiliteitsmanagement.

Uren:

Regulier

2.4 Interne afvalhuishouding

Voor de voorbeeldfunctie van de gemeente en om toe te kunnen werken naar een CO₂ neutrale organisatie, is het van belang dat de gemeentelijke organisatie zo min mogelijk restafval produceert.

Daarom wordt ingezet op goede bronscheiding, met afvalbakken voor recyclebare afvalstromen op centrale inzamelpunten en een interne afvalcampagne. Verder wordt bezien of de plastic wegwerpbekers vervangen kunnen worden door geheel composteerbare bekens die bij het GFT mogen. Hierdoor ontstaat eveneens de mogelijkheid om theezakjes, fruitschillen e.d. als GFT in te zamelen. Het Stads kantoor en het Bestuurs- en Vergadercentrum zullen als eerste met de nieuwe afvalhuishouding beginnen.

Ook het vaker hergebruiken van wegwerpbekers is een aandachtspunt. Door dezelfde beker wat vaker opnieuw bij te vullen in plaats van te vervangen, zijn er minder nieuwe bekens nodig. Hoe minder bekens er gebruikt worden, hoe minder milieubelasting ontstaat bij de productie, het vervoer en de verpakking ervan. Ook scheelt het in de hoeveelheid afval die afgevoerd en verwerkt moet worden en in de aanschafkosten voor nieuwe bekens.

Door alle afval enkel op centrale plaatsen in te zamelen (zoals bij de koffieautomaten en de printers) kunnen alle losse prullenbakken en papierbakken van de kamers verdwijnen. Dat al deze bakken niet meer individueel geleegd hoeven te worden, levert tijd op voor de overige schoonmaakwerkzaamheden als stofzuigen en het schoonmaken van de bureaus en toetsenborden. Dit is extra wenselijk omdat er de komende jaren meer van flexplekken gebruik zal worden gemaakt.

Indien nodig wordt er nog een sorteeraanlyse uitgevoerd op het restafval om deze afvalstroom zo ver mogelijk te beperken.

Beoogd resultaat Interne afvalhuishouding

De hoeveelheid restafval van de gemeentelijke organisatie wordt geminimaliseerd.

Het percentage gescheiden afval bedraagt minimaal 90%.

Projecten

Interne afvalhuishouding

Uren:

Regulier

2.5 Duurzaamheidscommunicatie

Interne communicatie

Interne communicatie over duurzaamheid begint met goede afstemming tussen afdelingen die het duurzaamheidsbeleid uitvoeren. Het is belangrijk om elkaar op de hoogte te houden van de ontwikkelingen, waardoor men gebruik kan maken van de kansen die zich aandienen.

Er wordt structurele communicatie opgezet over de doelstellingen van de gemeente, de maatregelen en de behaalde resultaten. Hierbij wordt onder andere gebruik gemaakt van infographics, zodat in één oogopslag helder te zien is wat er met de visie en inzet wordt bereikt. Huisregels met betrekking tot duurzaamheid, zoals het scheiden van afval, worden structureel en met gerichte campagnes onder de aandacht gebracht.

Het effect van de communicatie uit zich in milieubewuste handelingen, maar kan eventueel aanvullend gemeten worden door middel van enquêtes.

Externe communicatie

De Publicatiekalender Duurzaamheid vormt het begin van structurele externe duurzaamheidscommunicatie. Tips en informatie worden per maandelijks thema verstrekt via de gemeentelijke website, sociale media en gemeentepagina in de Etten-Leurse Bode. In de Publicatiekalender Duurzaamheid worden ook onderwerpen opgenomen die gericht zijn op ondernemers. Ook deze informatie wordt verstrekt via de gemeentelijke website, sociale media en gemeentepagina in de Etten-Leurse Bode. Actuele nieuwtjes, nieuw beleid en beleidsresultaten worden eveneens via deze kanalen verspreid.

Er zal een infographic worden gemaakt die het duurzaamheidsbeleid van de gemeente inzichtelijk maakt. Deze zal een vaste plaats krijgen op de gemeentelijke website en via de gemeentelijke media onder de aandacht worden gebracht. Tijdens informatiemarkten en andere gelijksoortige activiteiten kan de infographic als informatieve poster dienen.

Tijdens de jaarlijkse Dag van de Duurzaamheid (10-10) wordt landelijk aandacht gevraagd voor duurzaamheid via allerhande activiteiten. De gemeente Etten-Leur heeft in 2015 uitgebreid aandacht besteed aan het onderwerp tijdens de gehele Week van de Duurzaamheid. Door jaarlijks een activiteit te organiseren in het kader van de Dag van de Duurzaamheid kan de gemeente haar inwoners op verschillende manieren in contact brengen met duurzaamheid en met lokale partijen die zich hiermee bezig houden.

Beoogd resultaat Duurzaamheidscommunicatie

Bewustwording over duurzaamheid wordt verhoogd, wat duurzaam handelen versterkt.

De samenwerking tussen de verschillende O's wordt bevorderd.

Projecten

Publicatiekalender Duurzaamheid.

Communicatiekalender.

Week van de Duurzaamheid.

Infographic Duurzaamheidsbeleid.

Uren:

Regulier + 100

2.6 Duurzaam inkopen

Om duurzaam inkopen te bevorderen en om bij ruimtelijke ontwikkelingen stil te staan bij de duurzaamheidseffecten, zal aan collegevoorstellen een duurzaamheidsparagraaf worden toegevoegd. Daarmee wordt duurzaamheid integraal geborgd bij ieder voorstel. Bij aanbestedingen wordt de aandacht extra gevestigd op de doelstelling uit het inkoopbeleid: 100% duurzaam inkopen.

Ook is er aandacht nodig voor de circulaire economie, met name bij de inkoop van kantoorbenodigdheden en –meubilair. Daarmee wordt gezorgd dat materialen recyclebaar zijn, biobased of per onderdeel vervangbaar (dit laatste is m.n. bij meubilair van toepassing).

Indien nodig wordt het inkoopproces extra ondersteund om duurzaam inkopen te bevorderen.

Beoogd resultaat Duurzaam Inkopen

Bij ieder inkoopproces wordt aandacht besteed aan de duurzaamheidseisen.

Projecten

Duurzaam Inkopen.

Uren:

Totaal 100 uren voor de borging.

2.7 Gemeentelijke gebouwen en openbare verlichting

De mogelijkheden voor verduurzaming en het Wmo-bestendig maken van de gemeentelijke gebouwen zijn onderzocht en maatregelen worden ingepland. De energieprestaties worden verbeterd door in te zetten op energiebesparing en de opwekking van hernieuwbare energie. De gemeentelijke gebouwen dienen volgens het Beleidskader en Kadernota 2016-2019 toegankelijk te zijn voor personen met een beperking. Het budget heeft de vorm van een krediet en over de verdeling van de middelen zijn reeds afspraken gemaakt.

De openbare verlichting en verkeersregelininstallaties worden gestructureerd van slim energiemanagement en energiezuinige lampen voorzien, zodat een besparing op het energieverbruik van minimaal 2% per jaar wordt behaald.

Beoogd resultaat

Jaarlijkse besparing op energieverbruik van openbare verlichting en verkeersregelininstallaties van minimaal 2% per jaar.

15% slim energiemanagement bij openbare verlichting.

20% energiezuinige verlichting.

Projecten

Verduurzamen en Wmo-proof maken gemeentelijke accommodaties.

Verduurzamen openbare verlichting.

Uren:

Regulier

3. Duurzame inwoners

3.1 Energiebesparing

Woningen

Woningen staan op de tweede plaats als veroorzaker van milieubelasting in Etten-Leur. Hierbij gaat het niet alleen om directe uitstoot (van bijvoorbeeld gasverbruik of een houtkachel), maar ook om indirecte uitstoot die te maken heeft met het stroomverbruik. Verduurzaming van de bestaande woningvoorraad en van nieuwbouwwoningen is daarom een van de pijlers van energiebesparing in Etten-Leur.

Nieuwbouwwoningen dienen volgens de Milieuvisie zoveel mogelijk energieneutraal te zijn. Daarom is het uitgangspunt om bij nieuwbouw verder te gaan dan de eisen uit het Bouwbesluit en wordt er rekening gehouden met het regionale convenant Duurzaam Bouwen. In de nieuwe wijk de Streek worden daarom 160 tot 165 woningen gebouwd met een EPC van maximaal 0,0. Verder hebben 40 kavels een EPC van maximaal 0,4 en worden in totaal 200 Nul-op-de-Meter woningen gebouwd.

Met het proefproject Stroomversnelling Koop worden twee bestaande particuliere woningen tot Nul-op-de-Meter (NoM) gerenoveerd. Etten-Leur heeft ook de Brabantdeal Stroomversnelling ondertekend. Deze moet ervoor zorgen dat de renovatie van de bestaande woningvoorraad naar NoM in heel Noord-Brabant een extra impuls krijgt.

Voor het renoveren van de bestaande huurwoningen zijn prestatieafspraken gemaakt met de Woonstichting Etten-Leur (WEL) en de Huurdersbelangenvereniging Etten-Leur (HBV). Deze prestatieafspraken hebben onder andere betrekking op de energiezuinigheid van de woningen (zie voor de afspraken bijlage II van het Duurzaamheidsverslag 2015). De woonstichting zal zich inzetten om labelsprongen te maken en gemiddeld tot label B te komen in 2020. In samenwerking met energiecoöperatie DuurSaam Etten-Leur, wordt het gebroken bezit van de WEL aangepakt door eigenaren van de tussenliggende koopwoningen voor te lichten en bij de plannen te betrekken. Daarnaast zal ook de particuliere huursector betrokken moeten worden bij verduurzaming van de bestaande bouw.

Gebruik makend van de VNG-subsidieregeling voor de renovatie van oudere woningen worden nieuwe projecten opgestart om het verduurzamen van de bestaande woningvoorraad te versnellen. Daarnaast wordt bij de renovatie van woningen verder gekeken dan energie. Ook de wens om langer thuis te kunnen blijven wonen, is een aandachtspunt. Om die reden wordt er niet alleen samengewerkt met DuurSaam Etten-Leur en de WEL, maar ook met organisaties als HBV, VAC en Wonen met Gemak.

Beoogd resultaat Energiebesparing Woningen

De jaarlijkse CO₂ uitstoot van woningen daalt met minimaal 560 ton t.o.v 2010.

Er wordt minimaal 10 TJ op het jaarlijkse energieverbruik bespaard t.o.v. 2010.

Jaarlijks gaan minstens 100 koopwoningen met minstens 2 labelstappen vooruit d.mv. renovatie.

Gemiddeld minimaal label B bij de woningen van WEL.

Projecten

Stroomversnelling Koop (landelijk).

Brabantdeal Stroomversnelling.

WEL prestatieafspraken.

Duurzame nieuwbouw.

Uren:

Regulier

Sportparken

Samen met de sportverenigingen wordt gekeken welke mogelijkheden er zijn om energie te besparen en zelf hernieuwbare energie op te wekken. De gemeentelijke lichtmasten zijn hierbij een speciaal punt van aandacht. Binnen een gemeentelijke werkgroep wordt onderzocht hoe de gemeentelijke lichtmasten het beste verduurzaamd kunnen worden. De gemeente ondersteunt de verenigingen door energiescans aan te bieden en door te werken aan energiebesparing van de gemeentelijke lichtmasten. Verder is er een meerjarige subsidieregeling van het Rijk beschikbaar waar de verenigingen gebruik van kunnen maken, de Subsidieregeling Energiebesparing en Duurzame Energie Sportaccomodaties. De gemeente ondersteunt de verenigingen indien nodig bij dit aanvraagproces. Ook wordt er onderzocht of een gemeentelijke duurzaamheidslening kan worden opgezet waarmee verenigingen tegen goedkope rente geld kunnen lenen voor energiemaatregelen.

Beoogd resultaat Energiebesparing Sportparken

Sportverenigingen besparen op hun energieverbruik en wekken zelf duurzame energie op.

Projecten

Energiescans.

Energiebesparing gemeentelijke lichtmasten.

Duurzaamheidslening.

Uren:

Regulier

3.2 Hernieuwbare energie

In samenwerking met de energiecoöperatie DuurSaam Etten-Leur worden gemeentelijke daken indien mogelijk beschikbaar gesteld voor zonnepanelen (PV). Er wordt bekeken of het mogelijk is op deze daken een postcoderoosproject te realiseren. Ook worden PV-projecten opgezet bij bedrijven(terreinen), scholen, sportverenigingen etc. en wordt er voorlichting gegeven aan particuliere huizenbezitters. De mogelijkheden voor grootschalige PV-projecten (bijvoorbeeld op de geluidswal van de A58), opschaling van de windparken, of andere, nieuwe technieken voor hernieuwbare energie worden bekeken.

Beogd resultaat Hernieuwbare energie

Toename van minimaal 5 TJ aan duurzame energie uit zonnepanelen (=1.388.888kWh, genoeg voor ca. 45 huishoudens).

Toename van minimaal 10 TJ aan duurzame energie totaal (=2.777.777 kWh, genoeg voor ca. 70 huishoudens)

Projecten

Hernieuwbare energie.

Uren:

Regulier

3.3 Duurzame mobiliteit

Om duurzame mobiliteit bij particulieren te bevorderen wordt ingezet op goede wandel- en fietsvoorzieningen, laadinfrastructuur voor elektrische voertuigen en een goede dekking van het openbaar vervoersnet. Ook wordt bij de Provincie of de vervoersmaatschappijen gestuurd op schoon openbaar vervoer.

In het Gemeentelijk Verkeers- en Vervoersplan (GVVP) is een maximum gesteld aan het aantal laadpalen in de openbare ruimte, om problemen met parkeerdruk te voorkomen. Dit maximum bedraagt 15 laadpalen. Op het moment dat het maximum wordt bereikt, zal een evaluatie plaatsvinden om de behoefte aan openbare elektrische laadpunten te beoordelen. Indien nodig wordt het maximum naar boven bijgesteld. Om elektrisch laden niet alleen mogelijk te maken bij parkeerplaatsen, zal ook bezien worden of en waar snellaadstations kunnen worden gefaciliteerd. Daarnaast zal ook bezien worden of er voorzieningen nodig zijn voor elektrische (motor)fietsen en scooters, met name in de bewaakte fietsenstallingen bij het station en het winkelcentrum.

Duurzame mobiliteit vormt een structureel onderdeel van de externe duurzaamheidscommunicatie. In samenwerking met lokale ondernemers zal met een speciale Mobiliteitsdag de aandacht op dit onderwerp gevestigd worden. Ook in regionaal verband wordt dit onderwerp opgepakt.

Beoogd resultaat Duurzame mobiliteit

Het totale aantal elektrische (FEV en PHEV) voertuigen in de gemeente bedraagt minimaal 240.

De CO₂ uitstoot van wegverkeer (excl. snelwegen) is minimaal gedaald tot 27.220 ton per jaar. Dat is een besparing van 5.975 ton per jaar (18%) t.o.v. 2010.

Projecten

Goede wandel- en fietsvoorzieningen.

Openbare laadpalen en snellaadstations.

Stimulering schoon openbaar vervoer.

Duurzame Mobiliteitsdag.

Uren:

Regulier + 40

3.4 Afvalinzameling

Huishoudelijk afval

Het uitgangspunt bij alle afvalinzameling is: afval = grondstof. Daarom worden zoveel mogelijk afvalstromen gerecycled, wordt het onbruikbare restafval zo ver mogelijk gereduceerd en worden de principes van de circulaire en bio-economie in acht genomen. Op Milieustraat Vosdonk wordt afvalscheiding blijvend geoptimaliseerd om zoveel mogelijk afvalstromen te recyclen.

GFT wordt door de afvalverwerker (Attero) omgezet tot compost en groen gas. Attero heeft installaties voor beide doeleinden op verschillende plekken Nederland. Het groenafval dat wordt ingezameld wordt verwerkt in de gemeentelijke compostering. Inwoners kunnen de compost gratis ophalen bij Milieustraat Vosdonk.

Zwerfafval

Zwerfafval bestaat met name uit recyclebare materialen die schadelijk zijn voor onze leefomgeving. Dit type afval wordt via de doelgroepenbenadering met gerichte campagnes en projecten aangepakt. Als onderdeel van natuur- en milieueducatie wordt het project 'Troep onder de Loep' (van de Jonge Milieuadvies) in 2016 door KOEPEL aan de basisscholen aangeboden.

Om de hoeveelheid zwerfafval te kunnen monitoren, zal deze bij inzameling apart worden gewogen. Het afval uit de buitenprullenbakken wordt hierbij niet meegerekend, om verkeerde beeldvorming te voorkomen.

Beoogd resultaat Afvalinzameling

Maximaal 110 kilo restafval per inwoner per jaar.

De maximale hoeveelheid zwerfafval is 6 kilo per inwoner per jaar.

Projecten

Duurzame huishoudelijke afvalinzameling.

Optimalisering recycling Milieustraat Vosdonk.

Troep onder de Loep.

Zwerfafvalprojecten.

Uren:

Regulier

3.5 Stimuleringsregeling Duurzaamheid

Om duurzaam handelen bij inwoners te stimuleren kan een duurzaamheidslening worden opgezet. Er kan hierbij voor een ruime insteek worden gekozen, zodat de lening ingezet kan worden voor maatregelen als woningisolatie, elektrische auto's of scooters en groene daken. Op die manier kunnen meerdere aspecten van duurzaamheid tegelijkertijd worden aangevlogen. Ook kan ervoor gekozen worden om slechts één onderwerp te ondersteunen. Er zal onderzocht worden of het opzetten van een duurzaamheidslening haalbaar en effectief is.

Beoogd resultaat Stimuleringsregeling Duurzaamheid

De doelmatigheid en haalbaarheid van een duurzaamheidslening is in beeld gebracht. Indien er voor een dergelijke regeling gekozen wordt, is het beoogde resultaat dat inwoners beter in staat zijn duurzaam te handelen.

Projecten

Stimuleringsregeling Duurzaamheid.

Uren:

Totaal 50.

3.6 Burgerinitiatieven

Burgerinitiatieven met een duurzaam doel worden zo mogelijk ondersteund en gestimuleerd. Een mooi voorbeeld is de Samentuin Van Gogh, waarbij een biologische moestuin met een sociale functie tot stand is gekomen. Met het Bijengilde Etten-Leur worden bijvoorbeeld stukjes braak liggend land ingezaaid met bloemenmengsel om biodiversiteit te ondersteunen.

Signalen uit de samenleving worden opgepikt om daar vervolgens mee aan de slag te gaan.

Beoogd resultaat Burgerinitiatieven

Burgerinitiatieven met een duurzaam karakter worden gefaciliteerd.

Projecten

Burgerinitiatieven.

Uren:

Regulier

3.7 Evenementen

Evenementen hebben over het algemeen een grote energiebehoefte en een aparte afvalinzameling. Vaak wordt nog niet gekeken naar energiebesparing, duurzame energie of afvalscheiding. Het is belangrijk dat ook bij evenementen aan deze pijlers van duurzaamheid wordt gedacht. Consistentie is voor duurzaam handelen van belang. Dit geldt ook voor bezoekers van evenementen.

In Etten-Leur zal daarom met de organisatoren worden gepraat over mogelijke duurzaamheidsmaatregelen, zoals een afvalplan om afvalscheiding te bevorderen en zwerfafval te voorkomen. Bij dergelijke maatregelen maken ook de bezoekers deel uit van de oplossing.

Voor mogelijke maatregelen kan de Barometer Duurzame Evenementen van Stichting Milieukeur (SMK) geraadpleegd worden. Er zijn inmiddels bijvoorbeeld aggregaten beschikbaar op biobrandstof en mobiele, uitklapbare zonne-installaties die kunnen worden ingezet voor de energievoorziening. Voorlopig zijn dergelijke maatregelen vooral van belang voor evenementen die geen gebruik maken van de gemeentelijke faciliteiten. Er moet bezien worden of de gemeentelijke faciliteiten, zoals aggregaten, in de toekomst ook kunnen worden verduurzaamd.

Verder kunnen evenementenorganisaties, net als ondernemers en andere instellingen of organisaties, een jaar lang gratis gebruik maken van de Milieubarometer via de gemeente Etten-Leur.

Beoogd resultaat Evenementen

Bij evenementen worden duurzaamheidsmaatregelen getroffen.

Projecten

Duurzame evenementen.

Uren:

Regulier

4. Duurzame ondernemers

4.1 Maatschappelijk verantwoord ondernemen

Meer dan de helft van de CO₂ uitstoot in Etten-Leur wordt veroorzaakt door landbouw en industrie. Daarom wordt maatschappelijk verantwoord ondernemen (MVO) blijvend gestimuleerd en ondersteund. De intentie is er om met de lokale koplopers op gebied van duurzaamheid en de ondernemersverenigingen een Duurzaamheidskring op te richten, waarmee duurzaam ondernemen onder de aandacht wordt gebracht en wordt ondersteund. Er zullen projecten worden opgezet voor CO₂ reductie, energiebesparing en de productie hernieuwbare energie op de bedrijventerreinen en in de winkelgebieden. Ook gaat de aandacht uit naar schone zakelijke voertuigen, vooral bij bezorgdiensten, taximaatschappijen, leasemaatschappijen etc.. Daarnaast zal er aandacht worden besteed aan afvalscheiding en -recycling.

Milieubarometer

De Milieubarometer wordt tot 2018 gratis aangeboden aan de Etten-Leurse bedrijven, instellingen en organisaties als ondersteuning bij duurzaam ondernemen. Ook wordt er in 2016 een proef uitgevoerd met het scholenproject Milieubarometer Stage, waarbij lokale ondernemers milieuvragen krijgen van leerlingen op basis van de Milieubarometer. Als het project succesvol blijkt, kan deze meerdere jaren worden herhaald.

Energiebesparing

Door veranderende wetgeving worden, naast de standaard milieucontroles, ook controles op energiebesparing uitgevoerd. Het gaat hierbij in beginsel enkel om grootverbruikers op basis van artikel 2.15 van het Activiteitenbesluit en om grote ondernemingen op basis van de Europese richtlijn Energy Efficiency Directive (EED). De energiecontroles op basis van artikel 2.15 van het Activiteitenbesluit worden door de Omgevingsdienst Midden- en West Brabant uitgevoerd. De gemeente is het bevoegd gezag voor de controle op de energie-audits op basis van de EED, waardoor dit in het takenpakket van de gemeente is opgenomen.

Beoogd resultaat Maatschappelijk verantwoord ondernemen

Minimaal 25% van de bedrijven in Etten-Leur doet aan MVO.

De CO₂ uitstoot van landbouw, industrie en commerciële dienstverlening is met 18% gedaald tot 253.064 ton per jaar. Dat is een besparing van 55.550 ton per jaar t.o.v. 2010.

Bedrijfsafval wordt zoveel mogelijk gescheiden en gerecycled.

5% van de bedrijfsauto's in Etten-Leur is elektrisch of plug-in hybride.

Projecten

EED.

Duurzaamheidskring.

Milieubarometer voor bedrijven.

Milieubarometer Stage.

Stimuleren duurzaam ondernemen.

Uren:

Regulier.

5 Financieel kader

Bij de intensivering van het duurzaamheidsbeleid komen bepaalde nieuwe projecten naar voren of worden bestaande projecten uitgebreid. In dit hoofdstuk zijn de nieuwe of uitgebreide projecten opgenomen met de financiële ramingen. Deze hebben niet noodzakelijkerwijs consequenties voor de begroting, omdat het grootste gedeelte onder bestaande budgetten kan worden ondergebracht.

<i>Ruimtelijke Kwaliteit</i>						
Nr	Groenblauwe leefomgeving	Bedrag	Jaar	Budget	Afd.	Totaal
1	Stadsnatuur (educatie en samenwerking met lokale organisaties)	€500	2017, 2018	Milieu & Duurzaamheid	Ow	€1.000
2	Ecologisch en divers groenbeheer	Wordt gezien	2017, 2018	Wordt gezien		
3	Monitor Biodiversiteit	€1.200	2016 of 2017	Milieu & Duurzaamheid	OW	€1.200
Nr	Bodemkwaliteit	Bedrag	Jaar	Budget	Afd.	Totaal
4	Bodemsanering spoed: locatie Achtervang	Wordt gezien	2017	Algemene Risico Reserve, wordt gezien bij 2 ^e Berap		
Nr	Geluidhinder	Bedrag	Jaar	Budget	Afd.	Totaal
5	Geluidskwaliteitskaart 2018	€7.500	2018	Verzoektaken OMWB	OW	€7.500
6	Saneringsprogramma Wegverkeerslawaaï	€5.000	2017	Verzoektaken OMWB	OW	€5.000
7	Gevelsanering Wegverkeerslawaaï	Wordt gezien	Vanaf 2018	Wordt gezien	OW	Wordt gezien

Duurzame Gemeente						
Nr	Project	Bedrag	Jaar	Budget	Afd.	Totaal
8	Klimaatneutrale Gemeente (professioneel advies)	€10.000	2016 of 2017	Voormalig Slok-gelden	RWB	€10.000
9	Milieubarometer	€130	2016, 2017, 2018	Milieu & Duurzaamheid	OW	€390
10	Bedrijfsplan Mobiliteitsmanagement	Wordt gezien	Vanaf 2017 of 2018	Wordt gezien		
11	Verduurzaming gemeentelijk wagenpark	Wordt gezien	Vanaf 2017 of 2018	Wordt gezien en opgenomen in Investeringsplan		
12	Interne afvalhuishouding (investering in centrale inzamelunits)	€30.000	2016	Wordt opgenomen in Investeringsplan	SL	€30.000
13	Week van de Duurzaamheid	€3.000	2016, 2018	Milieu & Duurzaamheid	OW	€6.000
14	Infographic Duurzaamheidsbeleid	€2.000	2016	Milieu & Duurzaamheid	OW	€2.000
15	Verduurzaming en Wmo-proof maken gemeentelijke accommodaties	€100.000	2016, 2017, 2018, 2019	Opgenomen in Investeringsplan	n.v.t.	€400.000 (krediet)
	Waarvan Duurzaamheid	€70.000				€280.000
	Waarvan Wmo	€30.000				€120.000

Duurzame Inwoners						
Nr	Energiebesparing	Bedrag	Jaar	Budget	Afd.	Totaal
17	Stroomversnelling (landelijk)	€2.500	2016, 2017, 2018	Milieu & Duurzaamheid	OW	€7.500
18	Stroomversnelling (Brabant)	€5.000	2016, 2017, 2018	Milieu & Duurzaamheid	OW	€15.000
19	Energiescans sportverenigingen	€4.500	2016	Voormalig Slok-gelden	RWB	€4.500
20	Energiebesparing gemeentelijke lichtmasten sportverenigingen	Wordt gezien	2017, 2018	Wordt gezien en opgenomen in Investeringsplan		
21	Duurzaamheidslening Sportverenigingen	Wordt gezien	2017, 2018	n.v.t.	n.v.t.	Wordt gezien
Nr	Hernieuwbare Energie	Bedrag	Jaar	Budget	Afd.	Totaal
22	Hernieuwbare Energie	€5.000	2016 t/m 2018	Milieu & Duurzaamheid	OW	€5.000
Nr	Duurzame Mobiliteit	Bedrag	Jaar	Budget	Afd.	Totaal
23	Duurzame Mobiliteitsdag	€3.000	2017	Milieu & Duurzaamheid	OW	€3.000

Duurzame Ondernemers						
Nr	Maatschappelijk verantwoord ondernemen	Bedrag	Jaar	Budget	Afd.	Totaal
24	Milieubarometer Extern (evt. bij opnieuw gratis aanbieden Milieubarometer)	(€2.505)	2018	Milieu & Duurzaamheid	OW	(€2.505)
25	Milieubarometer Stage	€5.000	2017, 2018	Milieu & Duurzaamheid	OW	€10.000
26	Duurzaamheidskring & Stimuleren duurzaam ondernemen	€1.000	2016, 2017, 2018	Milieu & Duurzaamheid	OW	€3.000